

Evaluatie Beschermd Wonen

DECEMBER 2023

**”Je eigen plek is
heel veel waard”**

- BEWONER

HEFVOME

Aanleiding

HevoFame is een landelijk opererende planontwikkelaar, gespecialiseerd in het ontwikkelen van woonconcepten voor kwetsbare mensen. Gedurende 15 jaar heeft HevoFame het concept Beschermd Wonen ontwikkeld, waarin de behoefte van de mens en 'gewoon wonen' centraal staan. Gebaseerd op deze visie zijn uitgangspunten gedefinieerd die de basis zijn van gebouw- en appartement plattegronden met een (haalbare) businesscase.

Noodzaak voor evaluatie

De samenleving verandert, wordt diverser en komt voor nieuwe uitdagingen te staan. Onder andere de toename van het aantal ouderen, de afname van zorgpersoneel, stijgende zorgkosten en complexere zorgvragen zijn van grote invloed op hoe huisvesting wordt vormgegeven. Dit betekent voor HevoFame dat het van groot belang is de betekenis van onze visie en woonconcepten te blijven innoveren om de toekomstbestendigheid te waarborgen.

In dit licht is door HevoFame geconstateerd dat het tijd is voor een evaluatie van het concept Beschermd Wonen. In de loop der jaren is dit concept steeds verder geconcretiseerd en bij veel zorgorganisaties in gebruik genomen. Met de evaluatie van dit concept onderzoeken we hoe de visie en uitgangspunten van Beschermd Wonen aansluit bij de huidige praktijk en omgeving van deze zorgorganisaties. De uitkomsten van de evaluatie gebruiken we om het concept op onderdelen te innoveren en door te ontwikkelen.

In dit document leest u hoe wij de evaluatie hebben gedaan en leest u onze conclusies. Als rode draad bij de vorming van onze conclusies, is de volgende gedachte gehanteerd:

Draagt de vormgeving van het gebouw en de organisatie van de zorg bij aan 'zo gewoon mogelijk wonen en leven' voor bewoners?

HevoFame, november 2023

Het woonconcept Beschermd Wonen

1.1 ACHTERGROND WOONCONCEPT BESCHERMD WONEN

Binnen HevoFame is onze visie op wonen en zorg: De mens centraal.

Hier geven wij inhoud en betekenis aan vanuit het gedachtengoed van Positieve Gezondheid: niet de ziekte maar de mens staat centraal, in alle aspecten van het leven. Positieve gezondheid is een andere kijk op gezondheid die uitgaat van zes verschillende levensdomeinen. Deze domeinen zijn vertaald naar het woonconcept Beschermd Wonen, waar de omslag is gemaakt van 'verblijf' in een zorginstelling naar 'wonen' met zorg op een manier die bij je past. Om daarmee een alternatief te bieden voor het traditionele verpleeghuis.

Met het ontwerp van het gebouw en de eigen appartementen van bewoners beoogt het concept een bijdrage te leveren aan het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan. Door het appartement zó te ontwerpen dat het bewoners in staat stelt zo veel mogelijk eigen regie te voeren.

Het concept Beschermd Wonen is een woonvorm bedoeld voor mensen met een intensieve zorgvraag, waarbij 24- uren aanwezigheid van professionele zorg noodzakelijk is. Het concept kent een ruimtelijke vertaling met uitgangspunten voor de eigen woning, de zorg, het ontmoeten en de ontmoetingsruimten, de buitenruimte en de omgeving.

1.2 UITGANGSPUNTEN VAN HET CONCEPT

Het woonconcept Beschermd Wonen kent vanuit haar visie een ruimtelijke vertaling naar het gebouw, waarin alle benodigde ruimtes zijn opgenomen. De ruimtes zijn opgebouwd rondom de eigen appartementen van bewoners. Voor alle ruimtes zijn uitgangspunten gedefinieerd. Hierbij gaat het om de volgende ruimtes:

- **Appartement**
- **Buurtkamer**
- **Terras en/of balkon**
- **Tuin**
- **Gang, zitjes en nisjes**
- **Kantoor- en werkruimten personeel**
- **Overige (berg)ruimten**
- **Entree**

Appartement

- De woning beschikt over een keukenblok met gootsteen en een (inductie)kookplaat.
- De woning heeft een eigen badkamer.
- De woning heeft een apart toilet.
- De woning heeft een losse berging.
- De woning beschikt over een aparte slaapkamer.
- De hele woning is toe- en doorgankelijk voor een rolstoel.
- Bewoners beslissen zelf over de inrichting van de woning.
- De woning beschikt over een wasmachineaansluiting.
- Medicatie en persoonlijke hulp-, verpleeg- en ondersteuningsmiddelen worden bewaard op het appartement.
- De woning heeft een eigen huisnummer.
- De woning heeft een eigen bel.
- De woning heeft een eigen brievenbus.
- Bij de voordeur is ruimte voor het plaatsen van persoonlijke spullen en bijvoorbeeld een zitje.

Buurtkamer

- De Buurtkamer is rolstoeltoegankelijk.
- In de buurtkamer bevindt zich een zithoek voor ca 10 bewoners.
- In de buurtkamer kan gegeten worden met ca 10 bewoners.
- In de buurtkamer is het mogelijk om te koken voor circa 10 bewoner.
- De keuken is geschikt om te gebruiken voor mensen die in een rolstoel zitten.
- Bewoners kunnen vanuit de buurtkamer zelfstandig naar buiten (tuin of balkon).
- Bij de buurtkamer is een berging aanwezig t.b.v. voorraden voor de keuken/buurtkamer.
- De buurtkamer is dementievriendelijk ingericht.
- Bewoners kunnen kiezen van welke buurtkamer ze gebruik willen maken.

Tuin (algemeen toegankelijk)

- Er zijn verharde brede paden, geschikt voor rolstoel en rollator.
- Er is een besloten tuin waar mensen met dementie veilig vrij kunnen bewegen.
- Er is een afsluitbare buitenberging voor tuinspullen en (duo)fietsen (van bewoners en medewerkers).
- Er wordt gebruik gemaakt van ondergrondse afvalinzameling.
- Er wordt gebruik gemaakt van een afvalruimte in de algemene buitenberging.
- De afvalruimte in de algemene buitenberging is geschikt voor rolcontainers en voorzien van goede ventilatie.

Kantoor- en werkruimten personeel

- Er is een ruimte beschikbaar voor (computer) werkplekken, opslag van software en hardware (zoals kopieerapparaat en printer) en een kast t.b.v. opslag papier en andere kantoorartikelen.
- Er is een ruimte voor vertrouwelijk overleg.
- Er is een ruimte voor dossierkast en medicijnkastje (voor medicijnen die niet op het appartement bewaard kunnen worden) en een kleine koelkast voor het bewaren van gekoelde medicijnen en de opslag van persoonlijke spullen van personeel.
- Er is op iedere verdieping een MIVA toilet aanwezig (dit is tevens het personeelstoilet).

Terras en balkon

- Bewoners kunnen vanuit de buurtkamer zelfstandig naar buiten (tuin, terras of balkon).
- In de tuin is ruimte om met circa 10 bewoners te eten.
- Op het balkon is ruimte om met circa 10 bewoners te eten.
- Bewoners kunnen roken op het balkon/ terras/ tuin.
- De tuinafscherming is d.m.v. landschappelijke elementen opgelost (zoals een haag).
- Het hekwerk op de balkons is transparant, zodat het zicht naar buiten behouden is.

Verkeersruimten, zitjes en nisjes

- Geen lange gangen.
- In de gangen zijn zitjes en/of nisjes aanwezig.
- De gang eindigt op daglicht en/of een zitje.
- De verkeersruimten zijn voorzien van daglicht en uitzicht.
- In de verkeersruimtes, trappenhuisen en algemene ruimten zijn geluidsabsorberende plafondplaten aanwezig i.v.m. akoestiek.

Overige (berg)ruimten

- Er is een bergruimte voor schoon linnen.
- Er is een bergruimte voor vuil linnen.
- Er is een algemene opslag (als onderdeel van de centrale berging, voor bezems, incontinentiemateriaal, medicijnen etc.) deze is niet toegankelijk voor bewoners.

Entree

- De entree is voorzien van een luifel en tochtportaal met automatische toegangsdeuren.
- De hal/lobby heeft de mogelijkheid voor het wachten op bijvoorbeeld taxi d.m.v. een of meerdere zitjes.
- Er is een postbustableau met één (algemene) postbus per gebouw en per appartement een postbus.
- De postbus is rolstoeltoegankelijk.
- Nabij de hoofdingang is fietsparkeervoorziening aanwezig (hoeft niet afsluitbaar en overdekt te zijn).

Aanpak van de evaluatie

2.1 DE AANPAK

De uitgangspunten uit het woonconcept zijn als 0-meting gesteld in deze evaluatie. Aan de hand daarvan is enerzijds de ‘zachte kant’ van het concept geëvalueerd (ervaring, beleving, gebruik) en anderzijds de ruimtelijke kant (ontwerp). Dit is telkens gedaan vanuit het zichtpunt van zowel de bewoner als de medewerker. Dit is tevens de vorm waarin de uitkomsten zijn gepresenteerd in dit document.

In de periode van mei 2023 t/m september 2023 zijn bij vijf locaties—waar het woonconcept Beschermd Wonen is gerealiseerd - locatiebezoeken afgelegd en interviews gehouden met medewerkers en bewoners. Ook zijn in deze periode enquêtes verspreid onder bewoners en medewerkers van de betreffende locaties.

Bij de voorbereiding van de locatiebezoeken en het opstellen van de enquêtevragen is ervaring en waardevolle input meegenomen vanuit diverse disciplines bij HevoFame.

2.2 METHODEBESCHRIJVING

Interviews op locatie

Er zijn met bewoners en medewerkers mondelinge interviews gehouden. Als gespreksleidraad zijn thema's gehanteerd die ingaan op de ruimtelijke vertaling van het woonconcept en de beleving en het gebruik van deze ruimte. De thema's staan toegelicht in bijlage 1, samenvattingen van de interviews kunnen in het werkboek worden ingezien bij interesse.

Enquêtes

Aan de hand van bovenstaande thema's zijn ook twee enquêtes opgesteld voor respectievelijk bewoners en medewerkers. De enquête uitkomsten staan opgenomen in bijlage 2 en 3.

Ruimtelijke verkenning op locatie

Tegelijk met de interviews zijn op de betreffende locaties observaties gedaan. Tijdens deze observatie zijn de ruimtelijke uitgangspunten getoetst in de praktijk. Daarnaast is getoetst op algemene- en visuele beleving en toegankelijkheid. Bij interesse kunnen de werkboeken met uitwerking hiervan worden ingezien.

Aan dit onderzoek hebben 5 verschillende locaties van 5 verschillende zorgorganisaties meegewerkt.

Voor het onderzoek zijn:

- 10 bewoners geïnterviewd
- 20 medewerkers geïnterviewd
- 46 enquêtes ingevuld door medewerkers
- 45 enquêtes ingevuld door bewoners en/of verwanten
- 5 locatiebezoeken gebracht

3. Samenvatting vanuit eigen waarneming

3.1 DE BEWONERS

- **Visie:** Over het algemeen zijn bewoners erg tevreden over hoe zij wonen. Op de lichamelijke aspecten scoren bewoners niet zo positief. Bewoners vinden het veelal wel leuk om anderen op te zoeken, maar ervaren hier grotendeels niet de mogelijkheden toe te hebben. De mogelijkheid tot het opzoeken van andere mensen is hier een aandachtspunt.
- **Ontmoeten:** De buurtkamer wordt goed gebruikt. Er is over het algemeen redelijk veel contact tussen bewoners onderling. Buiten het gebouw echter niet. Bewoners voelen zich veelal wel ondersteund door naasten.
- **Zorg (toegankelijkheid, aanwezigheid):** Bewoners kunnen zorgmedewerkers makkelijk vinden wanneer zij hen nodig hebben. Bewoners zijn vooral op ongeplande tijden afhankelijk van zorg en zijn vooral niet in staat zelfstandig gebruik te maken van de badkamer. De ervaring van de nabijheid van de zorg verschilt sterk per locatie. De was wordt vooral door naasten gedaan.
- **Appartement:** Over het algemeen voelen bewoners zich thuis in het appartement. Het appartement is voldoende ruim, voor eigen spullen en voor ontvangst van bezoek. De ruimte die vooral gemist wordt is een eigen balkon. Over het keukenraampje verschillen de meningen per locatie. De keuken wordt wel gebruikt, maar de kookplaat niet. Bewoners brengen vooral de ochtend door op het eigen appartement. Tijdens de middag en avond zijn bewoners veelal meer in de buurtkamer aanwezig.
- **Gebouw (= alles logisch, werkruimtes):** De ervaring van het gebouw als woongebouw of zorginstelling verschilt sterk per locatie. Verder heeft een redelijk aantal bewoners moeite met het vinden van de eigen voordeur en buurtkamer in het gebouw. De herkenbaarheid van routing binnen het gebouw is een aandachtspunt.
- **Connectie met buurt:** Bewoners wonen over het algemeen in een buurt waar zij willen wonen. Vrijwel niemand is actief bij verenigingen/gemeenschappen buiten het woongebouw. De belangrijkste voorzieningen in de buurt zijn de supermarkt, de brievenbus en het café.
- **Buitenruimte:** Bewoners maken over het algemeen graag gebruik van de buitenruimte, maar kunnen deze veelal niet zelfstandig betreden. Een binnentuin biedt qua ervaring van de ruimte in mindere mate wat een open tuin te bieden heeft, omdat wegens de omliggende volumes er weinig zon kan toetreden en omdat het erg gehorig is.

3.2 DE MEDEWERKERS

- **Visie:** De bekendheid met de principes van Positieve Gezondheid is onder medewerkers groter dan de bekendheid met het concept Beschermd Wonen. De bekendheid met het concept Beschermd Wonen is op sommige locaties niet groot genoeg om het concept goed te kunnen doorvoeren. Indien dit beter wordt doorgevoerd, zal er een betere aansluiting tussen concept en gebouw ontstaan wat kan leiden tot een beter functionerend gebouw.
- **Ontmoeten:** Ontmoeting onder bewoners wordt over het algemeen prima ondersteund. Bewoners ontmoeten elkaar vooral op de buurtkamer. Bewoners ontvangen bezoek op het eigen appartement. De ervaring van de gang als ontmoeting- of verkeersruimte verschilt per locatie.
- **Zorg:** Het appartement wordt als voldoende ruim ervaren om zorg te verlenen. Medicatie wordt vooral op het appartement opgeslagen, zoals volgens het concept bedoeld. Linnengoed (schoon en vuil) wordt echter vaak op andere plekken opgeslagen, zoals in de berging of de gang.
- **Appartement:** De keuken in het appartement wordt niet veel gebruikt, maar is wel van meerwaarde in de beleving. De keuken in het appartement wordt weinig gebruikt, de kookplaat vrijwel niet. Ook worden de keukenkastjes als te hoog ervaren. Het keukenraampje ondersteund medewerkers in het verlenen van zorg en draagt bij aan een gevoel van veiligheid.
- **Gebouw:** Medewerkers vinden dat er over het algemeen te weinig werkplekken en te weinig ruimten voor het voeren van privacy gevoelige gesprekken zijn. De ervaring van het gebouw als woongebouw of zorginstelling verschilt per locatie. Voornamelijk de buurtkamer blijft onlogisch gesitueerd.
- **Buitenruimte:** Voor mensen die niet op de begane grond wonen is het een te grote drempel om de hier gelegen buitenruimte alsnog op te zoeken. De balkons bij de buurtkamers worden door bewoners intensief gebruikt.

**Conclusies vanuit
Positieve Gezondheid,
visie en ruimtelijke
uitgangspunten**

4. Conclusies Beschermd Wonen vanuit Positieve Gezondheid

Na gesprekken, observaties en enquêteresultaten ontstaat het volgende beeld, vanuit het perspectief van bewoners, over de bijdrage die Beschermd Wonen levert aan de zes dimensies van Positieve Gezondheid (Huber, 2024). Betekenis van de stoplichtjes: **groen**: draagt bij, **oranje**: vraagt aandacht, **rood**: onvoldoende aanwezig.

LICHAAMS-FUNCTIES

De omgeving heeft een positief effect op de ervaren gezondheid. Bewoners slapen over het algemeen goed.

Disclaimer: het gaat in het BW om mensen met een intensieve zorgvraag, dus klachten en pijn, verminderde conditie en minder mobiel zijn vaak aan de orde.

DAGELIJKS FUNCTIONEREN

Met name het hebben van een eigen plek en daar je eigen ding kunnen doen draagt bij aan het dagelijks functioneren. Bewoners behouden en/of ontwikkelen routines in het appartement om zoveel als mogelijk regie te houden op het eigen leven.

ZINGEVING

Bewoners voelen zich over het algemeen goed, maar missen soms de kleine dingen in de dag waar zij zingeving aan ontlelen.

Dit vraagt oog hebben voor elkaar, de ander zien en horen. Dit vraagt aandacht.

MENTAAL WELBEVINDEN

Bewoners ervaren controle in het eigen appartement. Hier ontlelen ze eigenwaarde aan en geeft hen rust. Ze geven aan zich vaak vrolijk te voelen.

MEEDOEN

Bewoners hebben, om diverse redenen, een kleine actieradius. Ze ontmoeten voornamelijk mensen in de dichtstbijzijnde buurtkamer, maar komen niet vaak ergens anders. Bewoners vinden het wel leuk om anderen te ontmoeten, maar ervaren niet voldoende mogelijkheden hiervoor. Dit vraagt aandacht.

KWALITEIT VAN HET LEVEN

Bewoners geven aan zich veilig te voelen in hun woning en woongebouw. Ze wonen prettig, genieten van de eigen spullen om zich heen en zitten over het algemeen goed in hun vel.

“Beschermd Wonen is een alternatief voor het traditionele verpleeghuis”

4.1 CONCLUSIE VANUIT RUIMTELIJKE UITGANGSPUNTEN

Ja, want:

Bewoners ervaren het eigen appartement als ‘thuis’. Ze richten het in met eigen spullen en hebben hier ook voldoende plek voor.

Medewerkers zijn te gast bij bewoners thuis.

De grote hoeveelheid algemene- en werkruimten zijn teruggebracht naar het minimum, zodat deze ruimtes ten goede komen aan woonruimte voor de bewoners.

Het gebouw is logisch ingedeeld in compacte clusters met bijbehorende buurtkamers en balkon/terras.

Akoestiek en daglicht zijn nagenoeg overal goed op orde, waardoor de gebouwen prettig aanvoelen.

Ook met een zware of toenemende zorgvraag kan men zo gewoon mogelijk wonen in het Beschermd Wonen, in het eigen appartement.

Bewoners hebben de keus hoe en waar zij de dag invullen.

Nee, want:

Bewoners en medewerkers beleven het gebouw vooral als ‘zorggebouw’.

Medewerkers zijn herkenbaar als ‘zorg’ door bedrijfskleding.

Het personeel ervaart te weinig werk- en personeelsruimte, waardoor het werkplezier bij medewerkers afneemt en zij niet efficiënt kunnen werken.

Ruimtes worden niet altijd gebruikt waarvoor ze bedoeld zijn. Borging van het concept in de organisatie en werkwijze van het gebouw vraagt aandacht.

Eigen interventie is nodig voor bijv. zonwering, anders zit een bewoner constant in een te donker of een te licht appartement.

Bewoners in het Beschermd Wonen hebben veelal een zwaardere zorgvraag dan 5 tot 10 jaar geleden. Hierdoor hebben zij meer zorg nodig, met bijbehorende grotere hulpmiddelen. Dit vraagt grotere draaicirkels en ruimere opslagruimten, die er nu niet altijd zijn.

Bewoners komen veelal alleen in de dichtstbijzijnde buurtkamer en komen bijna niet buiten de deur van het gebouw.

4.3 CONCLUSIES BESCHERMD WONEN VANUIT RUIMTELIJKE UITGANGSPUNTEN

	BUURTKAMER	APPARTEMENT	TERRAS / BALKON	TUIN
Ruimtelijke elementen (ontwerp)	Voorkeur voor bewoners gaat uit naar een ruimte 'waar iets gebeurt'. Daarom spreekt een ruimere woonkeuken zonder en suite erg aan. Medewerker vinden de situering van de buurtkamer onlogisch. 	Ruimtelijk bevallen de appartementen erg goed. Een eigen balkon wordt door bewoners gemist. Enige aandachtspuntjes zijn de hoogte van de keukenkastjes, het openen van de voordeur en de afscheiding van slaap- en woonkamer. 	De toegankelijkheid van de balkons voor bewoners is een aandachtspunt. Voorkeur voor medewerkers gaat uit naar grotere balkons om bewoners in een rolstoel voldoende ruimte te bieden. 	De tuin is aantrekkelijk vormgegeven. De functionaliteit van de tuin is een aandachtspunt bij het ontwerp. Dit heeft te maken met waar men de tuin voor wil gebruiken, om daar het ontwerp op aan te passen.
Beleving en gebruik (concept)	Zowel bewoners als medewerkers ervaren de buurtkamer als een fijne ruimte om te zijn. Bewoners nuttigen hier naar tevredenheid de maaltijden, vooral het diner. Bewoners wisselen niet vaak van buurtkamer, meestal is de afstand te groot om zelfstandig te overbruggen. 	Bewoners voelen zich thuis en ontvangen het liefst bezoek op eigen appartement. De keuken wordt niet veel gebruikt, maar draagt bij aan het 'thuis gevoel'. Medewerkers ervaren dat de kookplaat nauwelijks wordt gebruikt. Keuzevrijheid in gebruik van het keukenraampje is belangrijk. 	Een compacte buitenruimte voor niet te veel mensen is prettig. Het is ook fijn om hier met elkaar te kunnen eten. 	De tuin wordt positief ervaren door bewoners. Bewoners maken hier voornamelijk gebruik van als er een geplande activiteit plaats vindt.

CONCLUSIES BESCHERMD WONEN VANUIT RUIMTELIJKE UITGANGSPUNTEN

	KANTOOR/ WERKRUIMTE	OVERIGE BERGRUIMTE	ENTREE	VERKEERSRUIMTE (ZITJES, NISJES)
Ruimtelijke elementen (ontwerp)	In de gebouwen zijn weinig kleine overleg/bel ruimtes. Een ruimte om als personeel even terug te kunnen trekken is wenselijk. 	Vanuit het concept is er beperkte opbergruimte in het gebouw. Dit vormt een uitdaging voor personeel, maar de uitdaging zit voornamelijk in het gebruik van de ruimten. Positionering en wat er precies in welke berging wordt opgeslagen kan een aanvulling zijn van de uitwerking van berg ruimten. 	De entree is goed te vinden en goed toegankelijk. 	Bewoners ontmoeten elkaar voornamelijk in de buurtkamer en ontvangen bezoek in het appartement. Medewerkers geven aan dat de kleine zitjes (bijv. 2 stoelen) in een verkeersruimte niet door bewoners gebruikt worden.
Beleving en gebruik (concept)	Medewerkers ervaren (te) weinig kantoorruimte en toiletten. Hierbij is het de vraag of het ook echt te weinig is, het lijkt erop dat de ruimtes niet worden gebruikt zoals ze zijn bedoeld in het concept. 	Het ervaren van weinig berg ruimte heeft voornamelijk te maken met het niet voldoende doorvoeren van het concept in de werkwijze in het gebouw. Voornamelijk het maken van afspraken met leveranciers over levering en de verspreiding van artikelen over de appartementen van bewoners. 	De functie van de entree verschilt: enerzijds bij een 'gewoon woongebouw' is het een entree waar je alleen naar binnen kunt middels aanbellen. Anderzijds kan er een buurtfunctie op de begane grond zitten, waardoor het gebouw toegankelijk is voor bezoek van buitenaf. Bij allebei is het noodzakelijk om na te denken over logistiek (bevoorrading), gebruiksgemak voor de eigen bewoners en bewegwijzering in het gebouw. 	Nissen worden gebruikt om een (kleine) activiteit te doen met meerdere bewoners. Dit gebeurt alleen als begeleiding hierbij aanwezig is.

Meer weten?

Jolie Tops

Projectleider / adviseur

jolie.tops@hevo.nl

Patrizia van der Pligt

Ontwikkelaar Wonen & Services

patrizia.vanderpligt@hevofame.nl

Wendy Ottervanger

Conceptontwikkelaar

wendy.ottervanger@hevofame.nl

HevoFame

Burg. Roelenweg 40

8021 EW Zwolle

Statenlaan 8

5223 LA 's Hertogenbosch

038 4258101

info@hevofame.nl

www.hevofame.nl

